

Park Kiadó Könyvklubja: Sztálin hóhérai

2012 január 02. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása Még nincs értékelve

Mérték

Sajnos, nem hava, hogy Hamvai Kornél remek darabjának a címét idézhetném. XII. 18. Sztálin születésnapja. A Park Kiadónál megjelent Donald Rayfield Sztálin és hóhérai cím? komoly könyve.

Nem Sztálin-életrajzról van szó, nem is a Szovjetunió történetér?l Sztálin uralkodása alatt, hanem a bolsevik mozgalom és Oroszország/Szovjetunió történetér?l, a zsarnoki elnyomó államgépezet perspektívájából.

Hadd szögezzem le rögtön: messze nem divatos megközelítésmóddal van dolgunk, még ha szép számmal jelennek is meg hasonló tárgyú történészi munkák – elegend? Daniel J. Goldhagen *Hitler's Willing Executioners: Ordinary Germans and the Holocaust* (New York: Knopf, 1996) vagy Robert Gerwarth *Hitler's Hangman. The Life of Heydrich* (New Haven/London: Yale University Press, 2011) cím? m?vére gondolnunk. Olyan történészi munkával van dolgunk, amelynek szerz?je a struktúrákon túllátva meri észrevenni tárgya lényegét – jelen esetben a zsarnokságot.

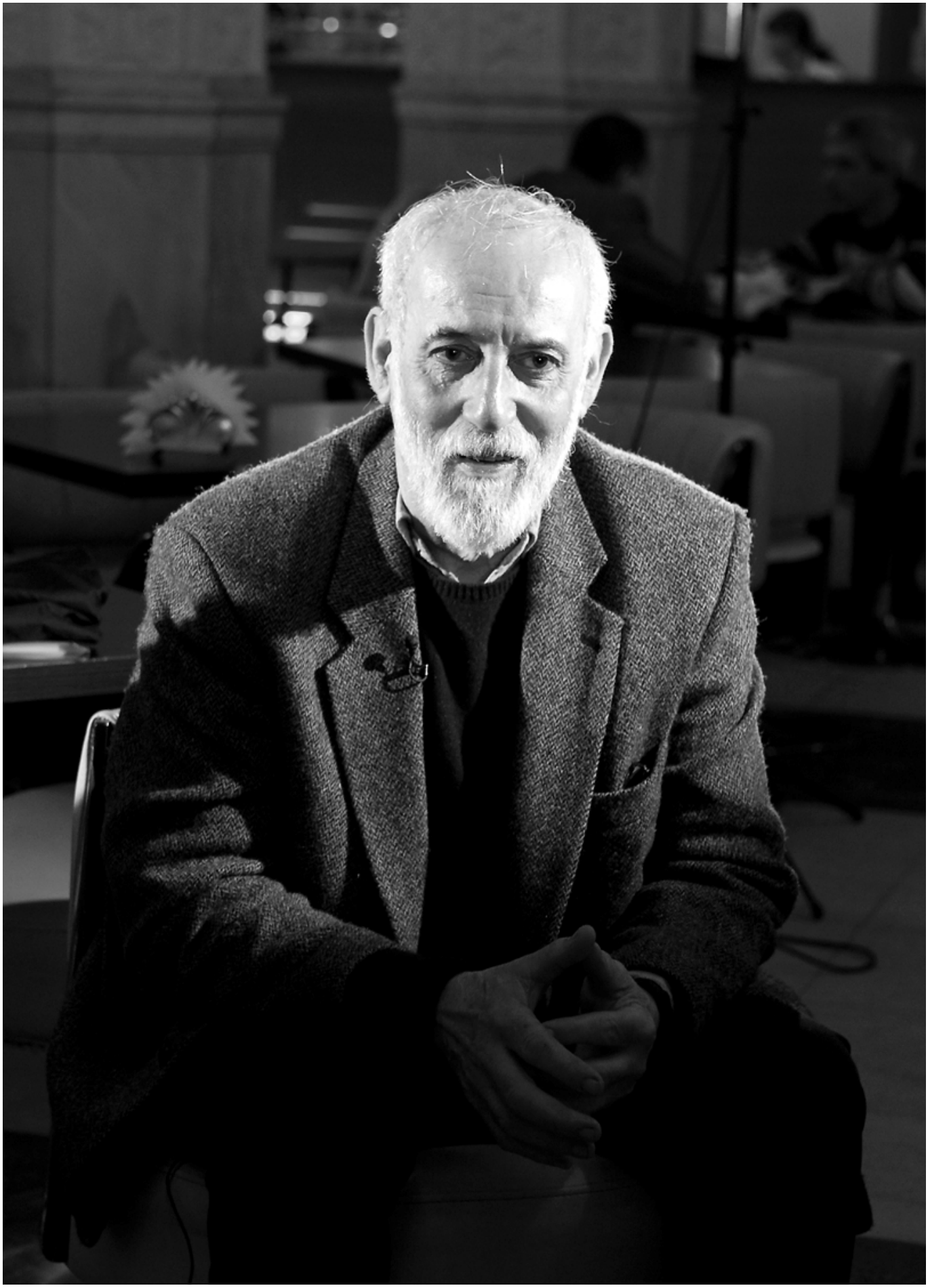

A szerz? Sztálinén kívül az elnyomó államgépezet öt meghatározó m?ködtet?jének a pályáját mutatja be, Dzerszinszkijt?l Berijáig, vagyis a bolsevik mozgalomnak a hatalom megragadása el?tti állapotától a posztsztálini periódus kezdetéig elemzi az elnyomó struktúrát.

Az angolul el?ször hét éve megjelent könyvet nagyon széles tájékozódási horizont jellemzi, ami részint a rendkívüli forrásismeretb?l fakad – megdöbbent? azonban arról értesülni, hogy Oroszország egyre jobban korlátozza a hozzáférést a kutatók számára (13. o.) –, részint a páratan szakirodalmi tájékozottságból, de talán mindenekel?tt abból, hogy a szerz? mer különbségeket tenni (márpedig *qui bene distinguit bene docet*), osztályozni, ítéletet alkotni (az akkori tettekr?l és a mai szakirodalomról egyaránt). Ugyanakkor megmarad a történész terepén: nem bocsátkozik totalitarizmus-elméleti vagy politikai filozófiai fejtegetésekbe (holott kézenfekv? is volna akár).

Hogy a szerz? csakugyan belemerült a tárgyába, azt mi sem érzékelteti jobban annál, hogy könyve orosz nyelv? kiadásához nem volt szüksége fordítóra. Az, hogy két nyelven tud és mer gondolkodni a témájáról, már eleve sejteti a belehelyezkedés és a kívülállás páratlan képességét is. Egyenesen hátborzongató az, ahogyan bele tud bújni „h?sei" b?rébe, s ugyanakkor vel?trázó természetességgel ír a szörny?ségekr?l. „Az els? gyilkosság, amelyben része volt…" – kezd?dik egy bekezdés (46. o.), mintha a világ legtermészetesebb dolga volna, hogy valaki, aki kés?bb a világ legnagyobb terület? hatalmának – „a világnak egyhatoda: ez a Szovjetunió", tanultuk az óvodában – a vezet?je lesz, gyilkosságok szerepl?je. (Tacituson kívül nem sokan akadtak, akik ilyen magától értet?d? könyörtelenséggel tudták ábrázolni a félelem légkörét). Ugyanilyen hátborzongatóan írja le a társadalmi jelenségeket és folyamatokat is – pl. azt, hogy milyen mentalitásbeli rokonság f?zi egymáshoz a Cseka vezet?it és a költ?ket (98 sk. o.), illetve hogyan alakul ki „a tányérnyalók új társadalmi osztálya: a forradalmi értelmiség" (113). De idézhetnénk azt is, amikor a a történeti statisztikai eszköztárát csillogtatja meg annak megállapításához, hogy a Cseka tevékenységének köszönhet?en mennyivel csökkent Oroszország lélekszáma 1917 és 1920 között (103. o.), és akkor még nem is beszéltünk Mihail Frivonszkijról, a csekistáról, aki mivel „egy ellenszegül? fogoly kirúgta

a fogait, teljes egészében az áldozatok [a Cseka áldozatai] aranyfogaiból készített protézist kapott”

Mint említettem, a **szerz?** nem merészkedik forrásokkal alá nem támasztható állításokra, viszont a relativizmust is elkerüli. Így például nem dönti el a kérdést, vajon tényleg az Ohranka, a cári titkosrend?rség ügynöke volt-e Sztálin, viszont nem tartja érdemesnek megemlíteni sem, hogy valaha viták dúltak arról, kit terhel a felel?sség a katy?i mészárlásért (hiszen a forrásokból egyértelm?). Az azonban, hogy nem állít semmit azon kívül, ami forrásokkal alátámasztható, nem zárja ki a személyiségvonások szemügyre vételét, a személyiségfejl?dés vizsgálatát a különböz? események magyarázatára. Sztálinról és pribékjeir?l minden esetben gazdagon árnyalt jellemrajzot kapunk, de sohasem a felmentés szándékával. Élénk, de mindig csak az események megértését szolgáló leírásokat kapunk a hétköznapi józan ész számára nyilvánvaló személyiségtorzulásokról (például arról, hogyan viszonyul Sztálin a grúz származásához, milyen indítékok vezérlik a zsidó orvosok perében, a tábornokok lemészárlásában, vagy hatalma megtartása érdekében támaszkodik az egyházra, stb). Noha némileg leegyszer?sítésnek, a probléma kikerülésének t?nik a könyvben tárgyalt hat embert tenni meg a f? felel?snek a szovjetunióbeli terrorért – a szerz? felteszi a kérdést, hogyan m?ködhetett a rendszer, ám a válasz helyett azonnal a felel?sök taglalására tér át –, Sztálin és Hitler szembeállítása már megvilágító erej?: míg a Führer a saját hátországát biztosítani akarta, ?rült rendszerében volt logika, addig a generalisszimusz „mindenkit magával rántott a paranoiába” (10. sk. o.).

Botorság volna megpróbálni csak el?számlálni is a könyvben szükségképpen felbukkanó érdekes részleteket. Sztálin örökségét magánéleti síkon mi sem illusztrálja jobban, mint az, hogy lánya, Szvetlana – aki néhány hete halt meg – az Egyesült Államokba emigrált.

S végül magára a magyarul olvasható könyvre, a m? eddig legteljesebb változatára térek ki. A 2004-es angol és a 2008-as orosz nyelv? kiadás szolgált a magyar változat alapjául, Makovecz Benjamin mesteri fordításban. A kötetet szakmai lektorálását Sz. Bíró Zoltán végezte el lelkiismeretesen. A különböz? irodalmi idézetek fordítása természetesen – noha az ilyesmi bogarászós munka már igencsak *korszer?tlen* – oroszból történt. Kiadói közlés szerint könyve megjelenése óta a szerz? nem kap vízumot Oroszországba (ami rendkívül nagy kitüntetés egy angol történészprofesszor számára).

(Aki videót szeretne nézegetni a Generalisszimuszról, az megteheti pl. itt , akit érdekel a kedvenc nótája, kattintson ide.)

A könyv megrendelhet? az alábbi címen:

http://parkkiado.hu/termek/sztalin-es-hoherai.html

Flag - gépnarancs

Ajánló